

Lucjan Stalmach, Anna Uryga

Wymiary międzynarodowej współpracy bibliotek czyli kwadratura koła

Forum Bibliotek Medycznych 1/2, 332-347

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu	Biblioteka Uniwersytecka w Halle / Niemcy/- 1983, Książnica Morawska w Brnie /Republika Czeska/ - 1986, Biblioteka Uniwersytetu im.Humboldta w Berlinie /Niemcy/ -1986, Państwowa Biblioteka Naukowa w Aarhus – Dania 1987, Biblioteka Uniwersytecka w Bayreuth /Niemcy/ - 1989, Muzeum i Biblioteka Wolnomularska w Bayreuth /Niemcy/ - 1989, Biblioteka Uniwersytecka w Sankt Petersburgu / Rosja/ -1989, Biblioteka Uniwersytecka w Rydze /Łotwa/ - 1990, Biblioteka Uniwersytecka w Tartu /Estonia/ - 1990, Biblioteka Fundacji Martina Opitz'a w Herne / Niemcy/ -1993, Biblioteka Uniwersytecka w Bambergu /Niemcy/ -1994, Biblioteka Uniwersytecka w Leeds /Wielka Brytania/- 1994, Biblioteka Uniwersytetu Europejskiego Viadrina, Frankfurt n. Odrą /Niemcy/ - 1996	dyskusja i spotkanie z przedstawicielami bibliotek duńskich na temat standaryzacji w bibliotekach, przygotowanie katalogu masoników wspólnie z Biblioteką i Muzeum Wolnomularskim w Bayreuth, warsztaty polsko-niemieckie na temat organizacji i zarządzania oraz digitalizacji zbiorów, opracowanie historycznej kolekcji Kaiser Wilhelm Bibliothek we współpracy ze Staatsbibliothek w Berlinie, stała wymiana doświadczeń zawodowych, głównie związanych ze sprawami regionalnymi z Biblioteką Uniwersytetu Europejskiego Viadrina
Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego	The Library of Congress – Washington 1980, UB /Universitätsbibliothek/ -Augsburg – Niemcy 2003,Konstanz, Passu – Niemcy 2000, ABO AKADEMI – Finlandia –2004, Neuchatel –Szwajcaria 2005,	wymiana wydawnictw, wypożyczenia międzybiblioteczne

Mgr inż. Lucjan Stalmach
Mgr Anna Uryga
Kraków – CM UJ

WYMIARY MIĘDZYNARODOWEJ WSPÓŁPRACY BIBLIOTEK CZYLI KWADRATURA KOŁA

Streszczenie

W referacie autorzy prezentują niektóre z przedsięwzięć o charakterze międzynarodowym, w których dotychczas brali udział, wskazując na różne formy i drogi rozwijania współpracy. Tłem dokonanej analizy są wyjazdy studyjne, staże zawodowe, szkolenia, konferencje i warsztaty międzynarodowe (zwłaszcza te, organizowane pod patronatem EAHIL). Ponadto zostały przedstawione prace związane

z przygotowywaniem projektów oraz uwypuklone pozytywne i negatywne doświadczenia nabyte w trakcie ich tworzenia. Bazując na nich, wskazano różnorodne czynniki, które utrudniają bibliotekom zarówno inicjowanie jak i realizowanie przedsięwzięć z partnerami zewnętrznymi. Na zakończenie autorzy podjęli także próbę wskazania dróg prowadzących do rozwiązań, które zwiększają szanse na intensyfikację współpracy krajowej i międzynarodowej.

Abstracts

The purpose of our lecture was to present some international initiatives in which we took part and to point out that collaboration could be realised through many ways. The object of analysis performed were study visits, professional trainings, scholarships, conferences, and international workshops (especially those organised under the auspices of EAHIL). Moreover, some problems concerning project preparation and implementation were discussed and the experience (positive and negative) we gained then described. We also discussed various obstacles to initiate and realise projects of libraries with external partners. In conclusion an attempt was made to show some solutions which could intensify the domestic and international co-operation.

Wprowadzenie

Od pamiętnego raportu Bangemanna z 1994 roku, który upowszechnił ideę społeczeństwa informacyjnego oraz nakreślił działania i kierunki rozwoju wynikające z dynamicznie rozwijających się technologii informacyjnych, upłynęło już 12 lat. W ślad za tym powstało wiele dokumentów strategicznych i planów działań o wymiarze międzynarodowym, z których najważniejszy to „*eEurope – An Information Society for All*”. Następnie zostały otwarte fundusze Unii Europejskiej na realizację wytyczonych zadań w ramach różnorodnych programów, do których mogli zacząć przystępować partnerzy z krajów kandydujących do Unii Europejskiej. Proces ten z kolei zaczął zataczać kolejne kręgi, co wyraża się opublikowaniem we wszystkich krajach jednoczącej się Europy podobnych dokumentów, tyle tylko, że odnoszących się do lokalnego, narodowego wymiaru oraz uruchomieniem środków finansowych na realizację konkretnych wdrożeń. Podobnie w Polsce, we wrześniu 2001 r. Rada Ministrów RP przyjęła dokument przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki pt. „*e-Polska – plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006*”, rok wcześniej ruszył też program „*PIONIER: Polski Internet Optyczny – Zaawansowane Aplikacje, Usługi i Technologie dla Społeczeństwa Informacyjnego*”.

Niezależnie od tego strategia przemian dotknęła wszystkie działy gospodarki i sfery życia człowieka. Ma to swoje przełożenie na to, że również i w Polsce powstał „*Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006*”, który nakreśla przyszły rozwój, a każde ministerstwo i także każde województwo opracowało własne dokumenty, aby w ślad za nimi rozpocząć nabory wniosków na realizację poszczególnych priorytetów. Realizacja jest możliwa w ramach Zintegrowanych Programów Operacyjnych Rozwoju Regionalnego oraz różnorodnych mechanizmów finansowania działań.

Z tej właśnie perspektywy wysnuwają się podstawowe dla dalszych rozważań pytania:

Czy i jak gwałtowne przyspieszenie przemian może stawać się szansą dla polskich bibliotek medycznych?

Pytanie to jest tym bardziej uzasadnione, gdyż często odnosimy wrażenie, że otwierają się drzwi, przez które nie bardzo wiemy jak wejść, a pola, na których aktywność bibliotekarzy mogłaby być bardzo ważna są nakreślone zbyt ogólnikowo. Jeżeli nawet odnajdziemy swoje miejsce w jakimś programie, to z kolei piętrzą się przed nami inne, zwłaszcza proceduralne bariery, które nas onieśmialają i wydają się nam nie do pokonania.

Gdzie w funkcjach biblioteki społeczeństwa informacyjnego znaleźć miejsce na współpracę międzynarodową bibliotek ?

Czy w tym kontekście chodzi nam o podniesienie poziomu obsługi użytkownika poprzez dostarczenie mu nieobecnych w naszych zbiorach źródeł informacji, czy też o podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych pracowników informacji ?

Jak połączyć tę „globalną, ale i tym samym europejską optykę” z olbrzymimi zasobami wiedzy w zakresie informacji naukowej?

Jakie jest w tym wszystkim miejsce zasobów polskich, a jaka rola polskich bibliotekarzy ?

Czy biblioteki mogą być aktywnymi aktorami na polu zarządzania wiedzą?

Jeśli odpowiedź jest pozytywna, to z kim biblioteki ewentualnie powinny się sprzymierzyć w zdobywaniu środków na implementację zarządzania wiedzą ?

Jakie są, dla większości bibliotek, czynniki stanowiące hamulec w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej i uczestnictwa w projektach?

Czy zespoły pracownicze naszych bibliotek są dobrze przygotowane do wyzwań rozwoju społeczeństwa informacyjnego?

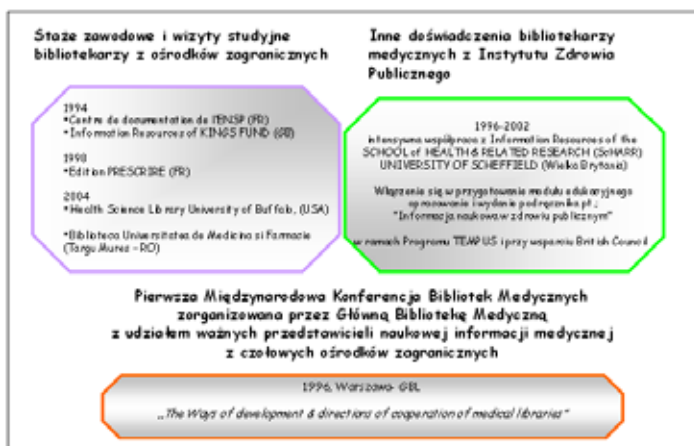
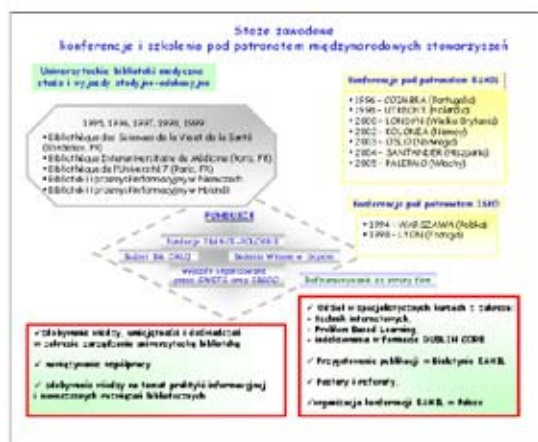
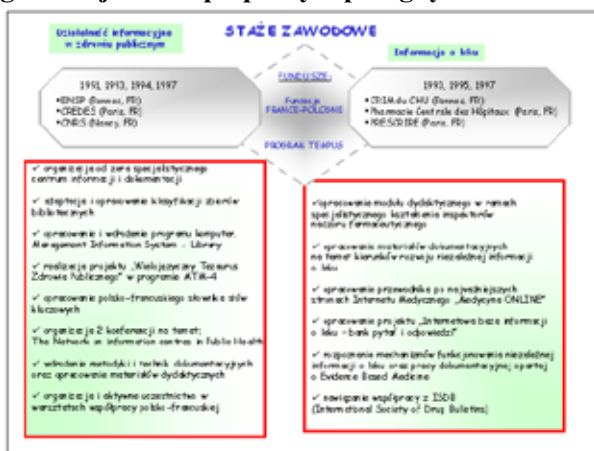
Jak wielu pracowników zna obce języki, prowadzi prace o charakterze badawczym czy eksperymentalnym, ma doświadczenie w przygotowywaniu wniosków projektowych, a następnie ich realizacji?

Czy otoczenie, dla którego dana Biblioteka pracuje i które ją finansuje tworzy przyjazny klimat dla jej działań i wspiera je?

Czy biblioteki ubiegają się o granty badawcze wewnętrzuczelniane, nie wspominając o projektach zewnętrznych?

Dzieląc się naszym kilkunastoletnim doświadczeniem zawodowym – niekoniecznie związanym bezpośrednio z biblioteką, w której aktualnie pracujemy, ale które tak mocno przesiąkniętym jest zmianami zachodzącymi w Polsce po 1989 roku – próbujemy znaleźć odpowiedź na wiele postawionych tutaj pytań.

Formy i drogi rozwijania współpracy – przegląd doświadczeń

Inicjatywy i projekty w latach 1996-2005 bazujące na doświadczeniach zdobytych w ramach współpracy międzynarodowej

Projekt wewnętrzne	1.	Restrukturyzacja usług informacyjnych w systemie biblioteczo-informacyjnym CMUJ na lata 1996-1999.	Finansowanie FNRP, Budżet BM CMUJ, DOT, DWB, Badania własne, Centralna Rezerwa Badań Własnych
	2.	Strategia rozwoju systemu biblioteczo-informacyjnego CMUJ na lata 1999-2001.	
	3.	Modernizacja biblioteki Medycznej CMUJ – wdrożenia infrastrukturalne finansowane ze środków Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej w ramach programu „LIBRARIUS” oraz opracowanie i wdrożenie koncepcji wolnego dostępu do pól (własna klasyfikacja przedmiotowa).	
	4.	Wdrożenie kilku modułów zintegrowanego systemu bibliotecznego VTLS oraz opracowanie wspólnej z Biblioteką Jagiellońską bazy katalogowej online w ścisłej współpracy z bibliotekami Konsorcjum Polskich Użytkowników VTLS/VIRTUA i NUKAT. Udział w spotkaniach Europejskiej Grupy Użytkowników VTLS/VIRTUA.	
	5.	Modernizacja procesu wypożyczeń międzybibliecznych. Wdrożenie systemu elektronicznej dystrybucji i skanowania materiałów bibliecznych SDDE oraz systemu OMIS - organizacji medycznej informacji w sieci komputerowej CMUJ. Współpraca z British Medical Association Library w zakresie dostarczania kopii artykułów nieobecnych w zbiorach polskich bibliotek.	
	6.	Wdrożenia rozwiązań i narzędzi opartych o nowe technologie informacyjne w ramach współpracy biblioteki z Centrum Komputerowym CMUJ	
	7.	Długofalowe badania w zakresie języków informacyjno-wyszukiwawczych w dziedzinie medycyny (MeSH, Klasyfikacja NLM), które owocują następującymi działaniami praktycznymi wewnątrz i na zewnątrz biblioteki:	
7.1	Stworzenie zespołu wdrażającego klasyfikację NLM z notacją alfanumeryczną i tablic Cutter'a na obszar całej biblioteki.		
Działania zewnętrzne	7.2	Stworzenie 5-cio osobowego zespołu ds. opracowania rzeczowego pracującego nad adaptacją kartoteki MeSH w wersji polsko-angielskiej.	
	7.3	Organizacja współpracy wokół opracowania i wdrożeń elektronicznej kartoteki haseł wzorcowych MeSH wraz z warsztatami metodologicznymi.	
	7.4	Nawiązanie kontaktów z zespołem opracowującym MeSH w NLM (USA) oraz ośrodkami wdrażającymi narodowe wersje DIMDI (Niemcy), INSERM i Bibliothèque Médicale du CHU de Rouen	
	7.5	Opracowanie ekspertyz i wniosku na ustanowienie projektu badawczego zamawianego	
	7.6	Opracowanie publikacji i stworzenie specjalistycznego warsztatu dokumentacyjnego z zakresu tematyki jiw w obszarze ochrony zdrowia	
	7.7	Opracowanie umowy na ustanowienie Konsorcjum MeSH-PL	
Projekt zewnętrzny	8.	Organizacja we współpracy z wydawnictwem „Medycyna Praktyczna” klubów internetowych dla Lekarzy i szkoleń z zakresu technik informacyjnych ze środków Fundacji Stefana Batorego	

INNE INICJATYWY	9.	<p>LEONARDO DA VINCI COMMUNITY TRAINING ACTION PROGRAM: The establishment of a sustainable train the trainer development programme for medical and healthcare library and information services staff to support the delivery of high quality patient care. Joint project between Poland, Romania and The United Kingdom” Wniosek projektowy opracowywany we współpracy z London Library & Information Development Unit oraz Biblioteka Centrala „Valeriu Bologna” Universitatea de Medicina si Farmacie Cluj Napoca.</p> <p>Na etapie oceny nie uzyskał wystarczającej punktacji. Otrzymaliśmy jednak wskazówki i uwagi ekspertów, jak ten wniosek ewentualnie przemodelować, aby mógł wziąć udział w następnych konkursach.</p>
	10.	<p>ZPORR – Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego Województwa Małopolskiego na lata 2004-2006 Działanie 1.5. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego „Digitalizacja i udostępnianie zasobów bibliotecznych Uniwersytetu Jagiellońskiego poprzez Internet”</p> <p>Na etapie oceny wniosek nie uzyskał wystarczającej punktacji. Otrzymaliśmy wyniki punktacji z uzasadnieniami. Drugie podejście zakończyło się kolejnym niepowodzeniem (tym razem BM CMUJ nie uczestniczyła w opracowaniu wniosku) Obecnie trwają przygotowania do wniosku konsorcjalnego w ramach Norweskiego lub Szwajcarskiego Mechanizmu Finansowania</p>

Wymiary i poziomy współpracy

- **Wizja, misja, mity i stereotypy**

Rozwój technologii informacyjnych, różnorodność form komunikacyjnych oraz otwarcie świata, w którym dominuje wizja globalizacji i powszechnej standaryzacji cieszy, a zarazem niepokoi polskie biblioteki, gdyż konfrontuje naszą działalność z rzeczywistością. Rzeczywistość ta wymaga od nas coraz większych kompetencji i umiejętności zawodowych.. Mamy pełną świadomość, że od naszych kolegów pracujących w dziedzinie informacji medycznej w zagranicznych ośrodkach możemy dużo uzyskać. Ale budowanie ram wzajemnej współpracy musi być okupione ceną stałego wysiłku, koncentracji, świadomości celu, gotowości ryzyka.

To prawda, że łatwość i dostępność komunikacyjna stwarzają warunki do wzbogacającej wymiany międzykulturowej, do wzajemnych inspiracji i współdziałań. Jednak inicjatywy rozwoju współpracy zazwyczaj wynikają z realnych szans finansowania współpracy w obszarach ustalonych przez obie strony. Tam, gdzie zdefiniowane są źródła finansowania łatwiej jest znaleźć liczne powody, dla których powstaje dany projekt: np. cel edukacyjny, wspólne obszary badawcze i wdrożeniowe, przemiany strategiczne, promocja naszych lub wspólnych rozwiązań.

W planowaniu efektywnej i racjonalnej współpracy podstawą wyjściową zawsze musi być umiejętność patrzenia w przyszłość. Aby więc wybiegać w przyszłość trzeba umieć budować przede wszystkim własne zaplecze organizatorskie. Biblioteka może być inkubatorem wielu inicjatyw, ale muszą być one oparte o realne przesłanki społeczne, polityczne, ekonomiczne i doświadczenia wyniesione z przeszłości. Instytucja (w ramach

której działa biblioteka) jest przedsiębiorstwem opartym na wiedzy, gdzie bibliotekarze mogą współtworzyć, samodzielnie kreować projekty lub uczestniczyć we wdrażaniu różnych aplikacji. Co prawda znajdujemy się jeszcze czasami we władaniu stereotypu, że głównym zadaniem biblioteki jest wspieranie dydaktyki i badań naukowych poprzez działalność usługową, a tam nie ma przecież miejsca na jakąkolwiek kreatywność i twórczość. Naszą odpowiedzią powinno być jednak systematyczne prezentowanie i szeroka promocja efektów naszych nowatorskich przedsięwzięć, choćby na stronie internetowej naszej biblioteki. Ten stereotyp należy więc obrócić w nasz atut, który daje nam prawo do ubiegania się o różnorodne granty i wsparcie uczelni w działaniach na rzecz rozwijania wielodyscyplinarnej współpracy, także w aspekcie międzynarodowym.

Nie musimy się wzajemnie przekonywać, że wszystkie biblioteki w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, rozpoczęły swój marsz ku nowoczesności niejako *skokiem do rozpedzonego pociągu informatyzacji*. Większość z nas ma też przekonanie, iż partnerzy zagraniczni są znacznie bardziej zaawansowani i wobec tego niewiele jesteśmy w stanie im zaferować. Jest to rzeczywiście realna przeszkoda, zważywszy, że udział we wspólnych, zawansowanych technologicznie przedsięwzięciach wymaga wykazania się specjalistyczną wiedzą, doświadczeniem i dorobkiem w zakresie przedmiotu aplikowanego wniosku o grant. Kiedy na forum 6-tej konferencji EAHIL w Utrechcie w 1998 roku zaprezentowaliśmy wyniki analizy otwarcia restrukturyzacji wraz z efektami obranej strategii w Bibliotece Medycznej CMUJ, wielu kolegów z innych ośrodków zagranicznych mówiło nam, że w ich krajach są podobne trudności i nie powinniśmy mieć żadnego kompleksu. Co więcej niektórzy z nich byli zainteresowani podjęciem wspólnych prac projektowych, ale pomimo pewnych prób nawiązania współpracy nie znaleźliśmy w tym czasie szans na stabilne jej finansowanie.

Działalność polskich bibliotek powinna wiele czerpać z międzynarodowych standardów i rozwiązań płynących zwłaszcza z tych krajów, które nadają ton współczesnemu rozwojowi systemów informacji medycznej, czyli Stanom Zjednoczonym oraz Wielkiej Brytanii. Polskie bibliotekarstwo medyczne musi się racjonalnie rozwijać, zmieniać i wzbogacać poprzez szukanie wspólnych rozwiązań i współpracę z naszymi kolegami z zagranicy także po to, aby nasze polskie doświadczenia wpisać w międzynarodową przestrzeń. Jednak pośród ogromnej ilości i tematyki artykułów związanych z informacją w dziedzinie ochrony zdrowia, które rejestrują międzynarodowe serwisy bibliograficzne, trudno jest znaleźć doniesienia przedstawiające kulturę organizacyjną polskiego bibliotekarstwa medycznego czy wyniki prowadzonych w Polsce analogicznych badań. Rozwój wiarygodnej współpracy między ewentualnymi partnerami zależy i coraz więcej będzie zależał od umiędzynarodowienia własnego dorobku i prakseologicznych wartości naszej praktyki zawodowej.

- **Problemy, przeszkody, kręgi zagrożeń, przełamywanie barier**

- Opóźnienie - czynnik o charakterze systemowym i nie do wyeliminowania

Wielokrotnie Biblioteka Medyczna CM UJ miała odczucie, że nasza gotowość do działań w pewnych tematach następowała 2-4 lata po tym, jak tematy te były intensywnie rozwijane w świecie. Wówczas, gdy my zaczynaliśmy się interesować wprowadzaniem systemów usprawniających współpracę międzybiblioteczną (ILL), projekty o tej tematyce wchodziły w Europie w fazę końcowej implementacji. Gdy 2 lata temu zaczęliśmy myśleć o digitalizacji zasobów, linia tematyczna związana z zachowaniem dziedzictwa kulturowego w 6 Programie Ramowym stopniowo wygasła. Wydaje się, jakbyśmy zawsze byli „o rok za późno”. Dodatkowo wiele projektów ma charakter długofalowy i włączenie się do nich w trakcie ich trwania jest trudne. Mimo, że to opóźnienie stanowi istotne utrudnienie, nie eliminuje nas całkowicie. Nawet nie mogąc wnieść istotnego wkładu merytorycznego, możemy być atrakcyjnym partnerem oferując nasze biblioteki jako miejsce wdrożeń rezultatów wielu projektów. Ponadto coraz częściej pojawiają się programy, których celem jest wspieranie transferu wiedzy z ośrodków o dużym doświadczeniu do ośrodków mniej zaawansowanych (np. program Leonardo da Vinci).

Wewnętrzna organizacja uczelni

Problem postrzegania biblioteki jako jednostki usługowej, pełniącej rolę jedynie służebną wobec innych jednostek uczelni zaczyna się stopniowo usuwać w cień. Biblioteki stają się jednostkami prowadzącymi działalność badawczą nakierowaną na ich rozwój, wprowadzanie nowych usług, poprawę ich jakości. Wiele w tym zakresie zależy od regulacji obowiązujących w uczelni i dobrej współpracy z biurem obsługującym prowadzone badania. Dla przykładu w Collegium Medicum UJ od co najmniej 1998 roku podjęliśmy starania o przyznawanie nam środków finansowych na tzw. wewnętrzne badania własne uczelni i projekty realizowane ze środków tzw. centralnej rezerwy rektora. Większość składanych przez nas wniosków otrzymała odpowiadające naszym potrzebom gwarancje finansowania. Łączna wysokość tych środków w latach 1998-2005 była rzędu 265 tys. zł. Nie jest to być może kwota zbyt wielka patrząc na koszty naszej rocznej działalności podstawowej, ale dzięki tym środkom udało się zrealizować kilka ważnych wdrożeń takich jak np. system skanowania i dystrybucji dokumentów elektronicznych SDDE, dostęp do baz danych spoza sieci poprzez proxy serwer czy uruchomić kilka istotnych przedsięwzięć związanych z opracowaniem kartoteki MeSH w wersji polsko-angielskiej. Ponadto składaliśmy dość rozbudowane wnioski o dofinansowanie działalności wspomagającej badania (DOT, DWB) na działalność bibliotek i ekspertyzy przeznaczając większość otrzymanych środków na umowy o dzieło z pracownikami zaangażowanymi w proces różnorodnych wdrożeń. To prawda, że o granty badawcze zasadniczo mogą ubiegać się jedynie pracownicy naukowcy biblioteki pracujący na pełnym etacie, ale i to już udało się przełamać

w tym roku. Oznacza to, że nie tylko jedna osoba będzie mogła występować o środki na własne badania.

Nie należy również pomijać współpracy z uczelnianymi biurami współpracy zagranicznej. Jednostki te w istotny sposób mogą pomóc bibliotekom w dotarciu do potencjalnych partnerów, a przynajmniej do informacji o możliwościach współpracy. Mogą one często wskazać programy, których tematyka obejmuje obszar działania bibliotek. Mogą także pomóc w przygotowaniu wniosków. Bez wykazywania zainteresowania ze strony bibliotek jednostki te ograniczać się będą jedynie do gromadzenia informacji o projektach w obszarze medycznym, nie próbując dotrzeć do informacji o możliwości pozyskania grantów w tematyce istotnej dla bibliotek.

Dobra współpraca z działami współpracy zagranicznej pomóc może również w zaistnieniu bibliotek w umowach partnerskich między uczelniami. Umowy takie stwarzają dodatkowe możliwości wymiany doświadczeń, staży i wspólnych przedsięwzięć. Póki co, rzadko kiedy biblioteki uwzględniane są w tego typu umowach, koncentrujących się głównie na współpracy naukowo-badawczej, dydaktycznej a w najlepszym razie dotyczą również zagadnień administracji uczelnią. Stanowi to kolejną niewykorzystaną szansę na rozwój współpracy międzynarodowej. Uniwersytet Jagielloński wraz z Collegium Medicum współpracuje czynnie z 130 uczelniami zagranicznymi. Większa część tej współpracy realizowana jest w oparciu o umowy zawarte na szczeblu uniwersyteckim, instytutowym lub wydziałowym. W samym Collegium Medicum UJ realizowanych jest obecnie 10 projektów Programu Leonardo da Vinci. W każdym z tych projektów – mogliby się z powodzeniem uczestniczyć także bibliotekarze, którzy wnosząc swoją wiedzę i umiejętności powiększają tym samym wartość projektu – ale tylko kierownik jednego z nich zauważył taką potrzebę i zgłosił na to zapotrzebowanie. Być może należałoby podjąć samemu starania, aby tego typu praktyk było więcej.

Przygotowanie merytoryczne i techniczne do udziału w projektach

Pozyskanie informacji o programach grantowych z zakresu działalności bibliotek czy też pozyskanie partnerów to jedynie początek ciężkiej pracy. Najtrudniejsze zadanie to przygotowanie wniosku projektowego w taki sposób, aby szanse na zdobycie funduszy były duże. Nie jest to niestety zadanie proste. Biblioteki najczęściej nie posiadają pracowników przygotowanych całościowo do takich zadań. Rzadko zdarza się, aby jedna osoba łączyła w sobie umiejętność sprawnej komunikacji w języku angielskim, znawstwo przedmiotu w aplikowanym obszarze działań i dobrą orientację w procedurach obowiązujących w danym programie grantowym. Istotne jest więc raczej budowanie zespołu ludzi nastawionego na realizację nowatorskich przedsięwzięć, kreatywnych i posiadających różne kwalifikacje wzajemnie uzupełniające się.

Jak wynika z naszego doświadczenia bardzo ważne jest stopniowe angażowanie zarówno osób już pracujących w bibliotece jak i zabezpieczanie dodatkowych etatów

na zatrudnianie pracowników, którzy specjalizowaliby się w przygotowywaniu wniosków, a następnie ich administrowaniu. W trakcie przygotowywania wniosku do Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego doświadczyliśmy udręczenia stale zmieniającymi się wytycznymi co do opracowania wniosków, ich formy, interpretacji oraz oczekiwaniemi na odpowiednie regulacje prawne i publikacje istotnych dokumentów przez ministerstwa czy Urząd Marszałkowski. Konieczne jest więc śledzenie na bieżąco wszelkich zmian w procedurach oraz monitorowanie wszystkich pojawiających się możliwości startu w naborze wniosków do konkretnych priorytetów.

Istotne jest również zapewnianie członkom bibliotecznego zespołu projektowego udziału w szkoleniach dotyczących metodologii przygotowywania wniosków. Nie przecenialibyśmy jednak zbyt tych wszystkich jedno lub dwudniowych płatnych kursów, których ogłoszenia jak „*grzyby po deszczu*” pojawiają się w naszych skrzynkach pocztowych, faksach i rozsyłanych zaproszeniach. Uczestniczyliśmy już w kilku z nich, mając nadzieję, że pozyskamy dodatkową wiedzę, ale przekonaliśmy się, że własne doświadczenie jest dla nas o wiele bardziej wartościowe niż informacja, którą i tak można przeczytać z odpowiednich stron internetowych. Również zaprezentowanie na szkoleniu zestawu możliwych funduszy, w których mogą uczestniczyć biblioteki, niewiele wnosi, bowiem bez posiadania szczegółowej wiedzy na temat mechanizmów funkcjonowania współczesnej biblioteki i pomysłu na projekt, tego typu informacje stają się dla nas zbyt ogólnikowe. Potrzebne szkolenia to raczej kilkumiesięczne kursy edukacyjne, które odwołują się do wiedzy obcej bibliotekarzom, a bliższej menadżerom czy ekonomistom. Musimy być może jeszcze chwilę poczekać, aby ruszyły ogłoszenia naboru na tego typu szkolenia organizowane przez specjalistyczne ośrodki edukacyjne. To już się dzieje. Na przykład w Collegium Medicum UJ rozpoczął się w marcu tego roku „*kurs języka angielskiego dla pracowników administracyjnych zatrudnionych w jednostkach medycznych*”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach ZPORR. Dzięki temu, sześć osób z naszej Biblioteki podnosi swoje kwalifikacje językowe wnosząc opłatę za roczny cykl szkoleniową w wysokości 10% wartości kursu tj. około 400 zł.

Poważną barierą w przystępowaniu bibliotek do projektów zarówno krajowych jak i międzynarodowych jest konieczność wniesienia do projektu, najczęściej niemałego, finansowego wkładu własnego. Obecnie jest to z reguły 25% tzw. kosztów kwalifikowanych. W pierwszej chwili wydaje się, iż zagwarantowanie przez bibliotekę środków w wysokości np. 300 tys. zł. jest nieosiągalne i z góry przedsięwzięcie należy uznać za nierealne. Jednakże może okazać się, że jako wkład finansowy można zaliczyć koszt udostępnienia pomieszczeń bibliotecznych, infrastruktury teleinformatycznej, pracę pracowników biblioteki. Konieczny wkład finansowy może w ten sposób być zredukowany do stosunkowo niewielkiej kwoty. Należy również pamiętać, że większość wniosków wymaga załączenia tzw. studium wykonalności (feasibility

study), zawierającego w znacznej mierze analizy ekonomiczne dotyczące projektu. Z naszego doświadczenia wynika również i to, że przy aplikowaniu do niektórych programów, wymagających szczególnie rozbudowanych analiz ekonomicznych rozważyć należy wykorzystanie zewnętrznej firmy konsultingowej, która takie analizy przygotowuje dla biblioteki. Decyzja ta jednak powinna zapaść po wykreowaniu naszego pomysłu projektowego i w miarę dokładnym zdefiniowaniu naszych potrzeb i oczekiwań.

Drogi prowadzące do najlepszych rozwiązań i szanse na sukces

Naszym zdaniem, przyszedł ważny moment dla realizacji nowatorskich idei, kreowania nowej rzeczywistości i podejmowania nowych wyzwań. Z tych wszystkich idei na papierze, konkretnych działań, które są w toku realizacji, różnorodnych inicjatyw zbiorowych i sfery naszych indywidualnych pomysłów musimy „lepić” projekty: i te wewnętrzne lub zewnętrzne, i te zorientowane procesowo lub obiektowo, i te o niskim lub wysokim stopniu nowości, i te wielkie, duże lub małe, wreszcie i te „twarde lub miękkie”. Niektóre z nich mogą być wyłącznie zależne od decyzji dyrektorów bibliotek, inne z kolei wymagają wsparcia ze strony budżetu centralnego uczelni. Wszystkie zewnętrzne inicjatywy zgłaszane przez biblioteki muszą przejść skomplikowane procedury administracyjne a następnie uzyskać akceptację władz uczelni. Każdy projekt startujący w jakimkolwiek konkursie będzie przechodził ostrą selekcję i będzie narażony *a priori* na liczne trudności lub porażkę. Nie zrażeni surowymi kryteriami oceny projektów przez grupy ekspertów innych branż, bibliotekarze powinni się zastanowić z kim się sprzymierzyć i w jakich tematach zgłaszać projekty. Można zacząć ambitnie od włączenia się w różne programy Unii Europejskiej lub międzynarodowych organizacji. Można też zacząć skromniej, od analizy „*własnego podwórka*”.

Projekty można zgłaszać samodzielnie, i/lub przez inne jednostki macierzystej uczelni, i/lub grupy konsorcjalne obejmujące różnych partnerów instytucjonalnych i sektorowych. Alianse pomiędzy często odległymi sferami działalności poszczególnych partnerów są możliwe – trzeba tylko znaleźć wspólny punkt, wokół którego powstaje projekt i wykorzystać do maksimum możliwości, które będą miały znaczenie dla rozwoju własnej organizacji. Należy mieć również świadomość, że weszły w życie zupełnie nowe konstrukcje i mechanizmy finansowania poszczególnych przedsięwzięć, wśród których występują takie rozwiązania jak np. rozdysponowywanie środków na poziomie samorządów lokalnych i województw, rozdział środków poprzez instytucje pozarządowe, systemy finansowania z wielu źródeł, zwłaszcza publicznych i prywatnych oraz finansowanie pośrednie poprzez mecenat i sponsoring.

Najlepszym scenariuszem, aby biblioteki stawały się coraz bardziej wiarygodne dla partnerów i instytucji finansujących poszczególne działania jest ich długofalowy program transformacji poprzez:

- **Działania wewnątrz instytucji**

A więc kreowanie projektów, mobilizowanie zespołów, delegowanie obowiązków i organizowanie pracy zespołowej wokół „miękkich i małych” projektów.

- **Działania na zewnątrz**

Pielęgnowanie dotychczasowych i rozwijanie nowych form współpracy i partnerstwa międzyinstytucjonalnego. Ważną rolę powinna tutaj odegrać Konferencja Dyrektorów Bibliotek Medycznych skutecznie dynamizująca, wspierająca i promująca wspólne przedsięwzięcia oraz kształtująca naukową informację medyczną. W pierwszym rządzie musi ona jednak odświeżyć swoje ramy organizacyjne i odpowiedzieć na pytanie jakie priorytety, pola i obszary wzajemnej współpracy i działania będą dominować na przestrzeni najbliższych lat. Przed nami stoją bowiem takie wyzwania jak choćby podpisanie umowy Konsorcjum MeSH-PL i realizacja jej postanowień, powołanie konsorcjum do spraw wspólnych zakupów licencji na użytkowanie produktów naukowej informacji medycznej w wersji elektronicznej czy opracowanie planów strategicznych dla polskich bibliotek medycznych i rozwoju medycznej informacji naukowej. Czy jest to możliwe i potrzebne?, czy możemy podzielić się zadaniami?, gdzie razem a gdzie osobno? co kto robi w tej materii? Bez odpowiedzi na te pytania i podjęcia odpowiednich kroków wciąż nie będziemy gotowi do zmierzenia się z procedurami projektów na dużą skalę.

- **Pobudzanie aktywności zawodowych poprzez pracę w organizacjach pozarządowych**

Rozwojowi każdej dziedziny działalności towarzyszą nieustannie różnorodne wysiłki ludzi, których pasją zawodowa i chęć podejmowania działań zbiorowych skupia się wokół organizacji pozarządowej. Kim jesteśmy w chwili obecnej? Ilu nas jest ... bibliotekarzy,... informatyków,... pracowników administracyjnych... dyrektorów. Pochodzimy z różnych miast Polski, kształceni byliśmy w różnych dyscyplinach, nieraz odległych od dziedziny bibliotekoznawstwa. Ważymy wiele ton i można nas ustawiać w kilometrowe słupki, a ile mamy razem lat – tego już nie będziemy drażyć. To co możesz zrobić w grupie okazuje się często większą wartością niż działanie w pojedynkę.

Czy warto więc budować stowarzyszenie na rzecz rozwoju informacji w ochronie zdrowia wzorem innych krajów i łączyć się w sieć z innymi partnerskimi organizacjami ?

Uważamy, że tak, bo tutaj jest miejsce na pełny rozwój kreatywności ludzi oraz podejmowanie nowych przedsięwzięć i inicjatyw w skali regionalnej, narodowej i wielonarodowej. Stowarzyszenie daje nam poczucie siły, sprzyja rozwojowi ustawicznego kształcenia i może stać się naszym dodatkowym sprzymierzeńcem w staraniach o środki i subwencje finansowe.

- **Obcowanie z wolnością – partnerstwo międzysektorowe**

Nadszedł również czas na wytworzenie synergii i poszerzenie pola rozwoju nowych inicjatyw w oparciu o wszechstronną współpracę z partnerami komercyjnymi. Działając jako konsorcjum czy stowarzyszenie jesteśmy niezwykle dla nich ważni. Używając swojej siły możemy uzyskać więcej dla naszych instytucji i ukształtować rozwój wydarzeń odpowiednio do naszych potrzeb, gdyż im większy fragment rynku reprezentujemy, im więcej kupujemy, tym osiągamy niższą cenę na poszczególne produkty zgodnie ze sztuką negocjacji i na warunkach pełnej demokracji. Trzeba również zauważyć, że coraz częściej firmy, i te pozostające w naszym otoczeniu od dawna i te zupełnie dla nas nowe, zaczynają szukać w bibliotekach sprzymierzeńców do realizacji własnych pomysłów oraz starań o różnorodne fundusze.

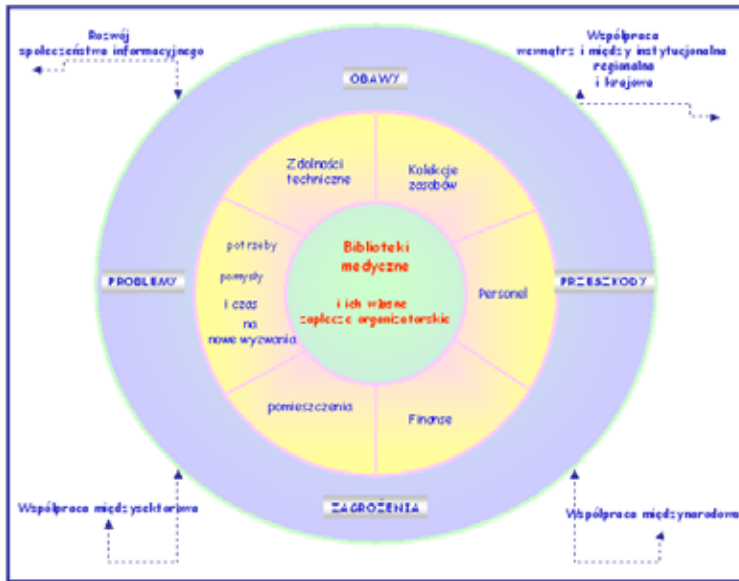
Wiele instytucji szuka partnerów o zbieżnych zainteresowaniach. Istnieje bardzo duży rynek związany z potrzebami dydaktycznymi, naukowymi, ale także specjalistycznymi obszarami wiedzy na pograniczu różnych sektorów. W kręgu odbiorców informacji medycznej są pracownicy takich zawodów jak lekarze, farmaceuci, pielęgniarki, rehabilitanci, chemicy, biologowie, administracja i kadra zarządzająca (a więc coraz częściej ekonomiści, prawnicy, inżynierowie, informatycy). Konieczna staje się dobra identyfikacja partnerów i orientacja w tym z kim się sprzymierzyć dla swojego rozwoju. Ważne jest również prawidłowe zidentyfikowanie ewentualnych beneficjentów naszego projektu, aby wskaźniki planowanego oddziaływania i planowanych rezultatów odpowiednio wpisać w logikę naszego projektu.

Normalną praktyką dla naszych bibliotek musi stać pozyskiwanie zainteresowania samodzielnych pracowników naukowych, osób pracujących na rzecz informacji w zdrowiu publicznym oraz relacje zarówno ze środowiskami medycznymi, jak i administracją rządową, samorządową, izbami zawodowymi, szkołami, instytucjami kultury i dziennikarzami.

- **Dialog**

Ogniskowanie wiedzy pochodzącej z praktyki oraz ze środowisk naukowych, a jednocześnie zapisywanie i badanie przemian w zakresie informacji medycznej w Polsce regularnie musi się odbywać na łamach naszego „nowego” biuletynu. Należy wypełnić próżnię jaka powstała po zaprzestaniu ukazywania się towarzyszącego nam przez wiele lat „*Biuletynu Głównej Biblioteki Lekarskiej*”. Komunikowanie się za pomocą tego „*na nowo utworzonego narzędzia*” pomoże w tym, aby poszczególne inicjatywy i zasoby nie nakładały się na siebie, lecz wzajemnie uzupełniały i powiększały wspólny zasób i potencjał. Ważne są również zabiegi, aby co jakiś czas biuletyn ten ukazywał się również w wersji angielskiej. Nasze projekty mogą stać się inspiracją dla podejmowania przedsięwzięć wspólnie z naszymi kolegami z zagranicy, ale wcześniej informacja o nich musi do nich trafić. Liczy się również dobra promocja naszych przedsięwzięć w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym i na międzynarodowych konferencjach.

TRANSFORMACJA

Trudno się dziwić, że taki kształt rysunku może już pierwszym jego odbiorcom, uczestnikom konferencji pt.: „*Międzynarodowa współpraca bibliotek w dobie zmieniających się potrzeb użytkowników*”, nasunąć skojarzenie z „kwadraturą koła”. Określa się tym wyrażeniem coś niewykonalnego, rzecz nie do osiągnięcia. Zapewne to skojarzenie jest uzasadnione naszym idealistycznym podejściem do dyskutowanej tutaj problematyki. Utrafia ono jednak – nieoczekiwanie dla autorów tego modelu – w istotę trwałej antynomii układu między kręgiem otaczających człowieka barier i jego stałym wysiłkiem na rzecz ich przełamywania.

Bibliografia

L i s Stanisław: *Kultura – rozwój – integracja europejska. Miejsce kultury w polityce regionalnej i integracji europejskiej 2004-2013*. Tarnów-Zakopane 2003

R y ś Andrzej, S z e t e l a Anna: *10 lat Krakowskiej Szkoły Zdrowia Publicznego*. Kraków 2001

U d z i a ł bibliotek akademickich w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego w Polsce – potencjał, możliwości, potrzeby. Materiały z konferencji naukowej z okazji 50-lecia Akademii Techniczno-Rolniczej im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich, Bydgoszcz- Klonowo, 15-17 maja 2002. Bydgoszcz 2002

U r y g a Z.: *Przełamywanie kryzysu – kwadratura koła*. W: *Obcowanie z wolnością 2. Dialogi literackie polsko-niemieckie*. Poznań-Berlin 2001 s. 309-314

T h e *Ways of Development and Directions of Cooperation of Medical Libraries. An International Conference, 16-18 May, 1996, Warsaw, Poland*. Warszawa 1996

Z a r z ą d z a n i e projektem. *Model najlepszych praktyk*. Kraków 2003

Wykaz użytych w artykule nazw własnych instytucji i ich skrótów

1. BIUM – Bibliothèque Interuniversitaire de Médecine <http://www.bium.univ-paris5.fr/>
2. Biblioteca Centrala „Valeriu Bologa” Universitatea de Medicina si Farmacie Cluj Napoca. <http://www.bib.umfcluj.ro/bibumf/>
3. Bibliothèque de Sciences de la Vie et de la Santé - Université Victor Segelan Bordeaux 2 <http://www.u-bordeaux2.fr/ufr/medecine.html>
4. Bibliothèque Médicale du Centre Hospitalier Universitaire de Rouen <http://www.chu-rouen.fr/documed/bibchu.html>
5. Bibliothèque de l'Université Paris 7 <http://www.sigu7.jussieu.fr/comm/bibli7C.htm>
6. British Council Poland <http://www.britishcouncil.org/poland.htm>
7. British Medical Association Library <http://www.bma.org.uk/ap.nsf/content/splashpage>
8. CNRS - Centre Nationale de la Recherche Scientifique (Nancy) <http://www.cnrs.fr/>
9. CREDES – Centre de Recherche et Documentation en Economie de la Santé (Paris) <http://www.irdes.fr/>
10. CRIM – Centre Régional d'Information sur les Médicaments, Centre Hospitalier Régional de Pontchaillou/Rennes <http://www.chu-rennes.fr/>
11. DIMDI – Deutsche Institut für Medizinische Dokumentation und Information <http://www.dimdi.de/dynamic/de/>
12. EAHIL – European Association for Health Information and libraries <http://www.eahil.net/>
13. ENSP – Ecole Nationale de la Santé Publique (Rennes) <http://www.ensp.fr/>
14. Fondation France-Pologne (Paris) <http://www.france-pologne.cg86.fr/>
15. Fundacja im. Stefana Batorego <http://www.batory.org.pl/>
16. Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej <http://www.fnp.org.pl/>
17. GBL - Główna Biblioteka Lekarska <http://www.gbl.waw.pl/>
18. Health Science Library University of Buffalo <http://ublib.buffalo.edu/libraries/units/hsl/>
19. INSERM – Institut Nationale de la Santé et de la Recherche Médicale <http://www.inserm.fr/fr/partenaires/ist/mesh/>
20. ISDB – International Society of Drug Development <http://66.71.191.169/isdbweb/pag/index.php>
21. ISKO – International Society of Knowledge Organization <http://is.gseis.ucla.edu/orgs/isko/>
22. Information Resource of King's Found (London) <http://www.kcl.ac.uk/>
23. Information Resources of the School of Health & Related Research (SchARR) - University of Scheffield <http://www.shef.ac.uk/scharr/>

24. London Library & Information Development Unit <http://www.londonlinks.ac.uk/>
25. NLM – National Library of Medicine <http://www.nlm.nih.gov/mesh/>
26. Pharmacie Centrale Assistance Publique des Hôpitaux de Paris - Centre d'Information Médicale et Pharmaceutique (Paris) - <http://www.aphp.fr/>
27. Portal Funduszy Strukturalnych - <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/>
28. PRESCRIRE – La revue Prescrire. (Paris) <http://www.prescrire.org/>
29. Program Leonardo da Vinci <http://www.bkkk-cofund.org.pl/index.php?gr=2>
30. Universitatea de Medicina si Farmacie Targu Mures – Biblioteca <http://www.umftgm.ro/>
31. Wydawnictwo “Medycyna praktyczna” <http://www.mp.pl/>

Mgr Barbara Grala
Łódź – UM

MIĘDZYNARODOWA WSPÓLPRACA ŁÓDZKICH BIBLIOTEK NAUKOWYCH

Streszczenie

Referat podejmuje problematykę kierunków i form współpracy łódzkich bibliotek naukowych z zagranicznymi bibliotekami i innymi instytucjami kulturowymi oraz osobami, które uczestniczą indywidualnie w międzynarodowych projektach bibliotecznych. Materiał do pracy zgromadzono na podstawie wywiadów przeprowadzonych z dyrekcją łódzkich bibliotek oraz kierownikami Oddziałów Gromadzenia i Wypożyczalni Międzybibliotecznych. Celem referatu jest analiza międzynarodowej współpracy łódzkiego środowiska bibliotekarskiego oraz wykazanie na czym polegała wcześniej a obecnie.

Abstracts

The paper presents trends and forms of the cooperation of Lodz scientific libraries with foreign libraries and other cultural institutions and persons who participate individually in the international library projects. The material for the paper was collected on the basis of interviews conducted with the directors of Lodz scientific libraries and the heads of Acquisition Departments and Interlibrary Loan Sections. The aim of this paper was to analyse the international cooperation of Lodz library environment and to illustrate what it relied on previously and at present.